

Bemærkninger til lovforslaget

Lovforslaget er en genfremsættelse af et i folketingsåret 1983-84 (1. samling) fremsat forslag, der ikke nåede at blive færdigbehandlet. Se Folketings-tidende 1983-84 (1. samling), forhandlingerne sp. 76 og 578 samt tillæg A sp. 55.

Retsplejelovens § 762, stk. 2, åbner mulighed for såkaldt »retshåndhævelsesarrest«, dvs. fængsling uden dom, og uden at de almindelige varetægtsbetingelser er opfyldt.

Bestemmelsen var ikke med og havde ikke noget sidestykke i den oprindelige retsplejelov, men kom ind i loven i 1935 efter en ophidset debat i offentligheden i forbindelse med en yderst grov voldtægts-sag, hvor der efter de gældende regler ikke var hjemmel til umiddelbar fængsling, bl.a. fordi der forelå fuld tilståelse.

Debatten førte til vedtagelse af en undtagelsesbestemmelse, som åbner mulighed for varetægtsfængsling, når omstændighederne »skønnes at kræve, at sigtede af hensyn til retshåndhævelsen ikke bør være på fri fod«, uanset at der hverken er risiko for gentagelse, for flugt eller for modvirken af sagens opklaring (de sædvanlige varetægtsbetin-gelser).

Hjemmelen er reelt uændret den dag i dag (se bilag). Det samme gælder betingelsen, som efter den sproglige modernisering i forbindelse med 1978-retsplejereformen nu er, at der skal foreligge »særlig bestyrket mistanke«.

For en nærmere gennemgang henvises til straf-feretsplejeudvalgets betænkning nr. 978/1983 om varetægtsfængsling i voldssager, især side 11-20.

Grundlæggende retsplejprincipper

Sikkerhed mod frihedsberøvelse uden dom anses almindeligvis for fundamental for en retsstat.

Varetægtsfængsling er et brud på dette princip. Muligheden for varetægtsfængsling kan næppe undværes, men det må nødvendigvis overvejes meget omhyggeligt, hvor man sætter grænsen, for ikke at bryde fundamentale retsstatsprincipper mere, end retsforfølgningen kræver.

De almindelige varetægtsbetingelser er et forsøg på en sådan indkredsning. Varetægtsfængsling kan kun anvendes, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den sigtede ellers vil flygte, modvirke sagens opklaring eller begå nye lovovertrædelser. Betingelserne som sådanne skal ikke kritiseres; noget andet er, at de af domstolen benyttes alt for ukritisk med det bekendte resultat, at der her i landet varetægtsfængsles i kolossalt omfang, kriminalitetsniveauet taget i betragtning. Venstresocialisterne har tidligere stillet konkrete forslag med henblik på at reducere varetægtsanvendelsen uden at ændre almindelige betingelser, som overvejende tager sigte på rent processuelle formål.

Retshåndhævelsesbestemmelsen i § 762, stk. 2, bryder imidlertid fundamentalt med de hensyn, som ligger til grund for de almindelige varetægtsbetingelser. Den er udtrykkeligt en hjemmel til at fængsle i tilfælde, hvor der ikke foreligger risiko for, at den sigtede ved flugt eller på anden måde vil søge at hindre sagens opklaring.

Bestemmelsen taler ganske vist om hensynet til retshåndhævelsen, men der skal ikke megen eftertanke til at indse, at det er en pyntet fremstilling. Retshåndhævelsen sikres kun ved, at sagen efter kvalificeret efterforskning prøves ved retten – om nødvendigt med anvendelse af varetægtsfængsling for at sikre, at opklaringen ikke modvirkes. Et krav om, at sigtede varetægtsfængsles uden dom, og uden at der foreligger en sådan risiko for opklaringsarbejdet, kan ikke kaldes retshåndhævelse – det kan i det højeste være i overensstemmelse med befolkningens retsopfattelse, men i så fald er det, fordi befolkningens retsopfattelse svarer til det, der normalt kaldes pøbeljustits, og som lovgivningsmagten ikke kan tillade sig at logre for endsige opmuntre, hvis man samtidig ønsker at kunne kalde sig en retsstat.

Bestemmelsens anvendelse

I det oprindelige lovforslag fra 1935 var det forudsat, at retshåndhævelsesarrest kun kunne anvendes, hvis man kunne påregne en straffedom på